

Det verkar som om man, trots en kraftig utbyggnad av omskolning och arbetsvård, måste räkna med svårigheter att hålla sysselsättningsnivån uppe. Men hur vill vi egentligen att framtidens arbetsmarknad ska se ut?

REFERENSER

Arbetskraftens struktur och dimensioner. SOU 1971: 43

Balanserad regional utveckling. SOU 1970:3

Berglind, H & Lindquist, A-L, Utslagningen på arbetsmarknaden: Omfattning och utvecklingstendenser. Lund 1972

Dahlberg, A & Holmström, L, Arbetsmarknads- och lokaliseringspolitik. Stockholm 1971

Elmgren, B, Arbete åt alla. Stockholm 1972

Habermas, J, Toward a rational society (eng övers). London 1971

Hägerstrand, T, Tidsanvändning och omgivningsstruktur. SOU 1970:14 (Bilaga 4)

Korpi, W, Fattigdom i välfärden. Sthlm 1971

Lönepolitik. Rapport till LO-kongressen 1971. Sthlm 1971

Pedersen, H W & Scherfig, K, (red) Strukturproblem i erhvervslivet. København 1971

Rydén, B, Fusioner i svensk industri. Sthlm 1971

Samordnad näringspolitik. Sthlm 1961.

Svensk ekonomi 1971—1975 med utblick mot 1990. (1970 års långtidsutredning.) SOU 1970:71

Mål och medel i den regionala utvecklingsplaneringen och den fysiska riksplaneringen

Svante Lundkvist

Ett av huvuddragen i de senaste årens utveckling av samhällsplaneringen har varit uppbyggnaden av en planering som syftar till att samordna såväl verksamheten inom skilda sektorer i samhället som inom större regionala enheter, ibland hela landet. Samordningssträvandena har varit förknippade med försök att överblicka ett så långt tids-

De komplicerade sambanden och den snabba utvecklingen i samhället kräver bättre överblick och ökad handlingsberedskap. Därför har riksplaneringen ökat i omfattning och betydelse under senare år.

Den fysiska riksplaneringen syftar till enushållning med naturresurserna. I avvägningen mellan de olika intressen, som därvid gör sig gällande, räcker det inte med mänskliga värdeskalor. Också de ekologiska lagarna måste respekteras.

Syftet med den regionalpolitiska planeringen är att söka åstadkomma en rättvis fördelning av välståndet mellan olika delar av landet. Ett viktigt medel är därvid att påverka de offentliga investeringarnas fördelning.

I den fortsatta utvecklingen av planeringen kommer kvalitativa aspekter på begreppet levandestandard sannolikt att spela en allt större roll.

En orienterande översikt över riksplaneringen och den regionalpolitiska planeringen ges i denna artikel av statsrådet Svante Lundkvist.

— — — att riksplaneringen har varit
bristfällig i åtminstone tre avseenden.

perspektiv som möjligt i planeringen. Jag behöver inte gå in på de förändringar i samhället som lett fram till behov av sådan översiktlig och samordnande planering. De har behandlats i introduktionsartikeln till deltemat riks- och regionplanering. Låt mig bara konstatera att de alltmånga komplicerade sambanden i vårt samhälle och den allt snabbare utvecklingen kräver ökad överblick och ökad handlingsberedskap. Det ligger i sakens natur att de planeringsuppgifter som jag här syftar på i första hand faller på statliga organs ansvar.

Planeringen inte ny men effektivare

Om man med ett samlat begrepp kallar de aktiviteter som jag nu syftar på för riksplanering, är det alltså så att riksplaneringen ökat i omfattning och betydelse under senare år. Men det finns också en tendens i dagens debatt att dramatisera riksplaneringen och överbetona dess karaktär av nytt inslag i vårt samhällsarbete. Riksplanering är i och för sig inte något radikalt nytt inslag i samhällsorganens verksamhet. Mycket av det som nu upplevs som nytt innebär i stor utsträckning en samordning av aktiviteter som statliga myndigheter utövat sedan länge.

Riksplanering i vid mening innefattar all den centrala statliga verksamhet som avser att över huvudtaget påverka utvecklingen i landet. Av vad jag anförde inledningsvis framgår emellertid att riksplaneringen har varit bristfällig i åtminstone tre avseenden. Den har varit av kortsiktig natur. Den har varit sektoriellt inriktad, dvs att den har gällt verksamheter där man har planerat investeringar i bostäder, i vägar, i utbildningsverksamhet, i vård och andra samhällseliga verksamhetsområden var för sig. Den statliga planeringen har vidare otillräckligt beaktat regionala olikheter när det gäller bl a den ekonomiska och näringsgeografiska utvecklingen.

Det regionala synsättet, strävan att i planeringen överblicka relativt stora geografiska områden och belysa sambandet mellan olika delar av landet är

gemensam för den regionala utvecklingsplaneringen och för den fysiska riksplaneringen och är också en utgångspunkt för mycket av det administrativa reformarbetet under 1960-talet, främst kommunindelningsreformen.

Den regionala utvecklingsplaneringen grundar sig på 1964 års riksdagsbeslut om en aktiv lokaliseringspolitik. I regeringens proposition som låg till grund för riksdagsbeslutet introducerades en ekonomisk stödverksamhet för att påverka näringslivets lokalisering. Men där drogs också upp riktlinjer och föreslogs en organisation för den regionala utvecklingsplanering som senare konkretiserats i Länsplanering -67 och Länsprogram -70.

Regionalpolitisk planering

Syftet med en regionalpolitisk planering är att försöka åstadkomma en så rättvis fördelning som möjligt — även geografiskt — av välförhållandet i landet. Målet att påverka bosättningen och sysselsättningen mot större regional jämlikhet kräver långsiktigt verkande medel. Vill man bygga upp regioner som mellan sig ger en rimlig regional balans inom landet och inom sig erbjuder tillräcklig trygghet, valfrihet och differentiering när det gäller bl a arbetsmarknad och utbildning så måste man på ett samordnat sätt kunna påverka de offentliga investeringarnas fördelning.

Den regionala utvecklingsplaneringen har som jag nämnde nyss konkretiserats efter hand.

Regeringen avser att i höst lägga fram ett förslag till regionalpolitiskt handlingsprogram där bl a ytterligare åtgärder i regionalpolitiskt syfte kan bli aktuella.

Den regionalpolitiska planeringen behandlar i första hand människornas sysselsättning och boende eller — om man så vill — avser rörliga resurser, arbetskraft och kapital. Den fysiska riksplaneringen har en annan uppgift. Den skall dra upp riktlinjer för hushållningen med naturresurserna i den mån denna är av riksintresse. Sett ur

Målet att påverka bosättningen och sysselsättningen mot större regional jämlikhet kräver långsiktigt verkande medel.

— — — *Naturens egna ekologiska lagar*
— — — *sätter bestämda gränser för människans möjligheter både att utvinna naturens rikedomar och att belasta naturmiljön med avfallsprodukter* — — —

den enskildes synpunkt behandlar denna planering visserligen vissa frågor om arbetsplatslokalisering — det gäller t ex förläggningen av kraftverk, oljeraffinaderier, petrokemiska industrier och annan tung miljöstörande industri. Men den tar framför allt sikte på dessa frågor ur markhushållningssynpunkt i förhållande till behovet av rekreationsområden, en bevarad natur och en god miljö över huvud taget.

Fysisk riksplanering

Den fysiska riksplaneringen utgår från det förhållandet att naturen både är en avgörande faktor i människans omgivning och en nödvändig produktionsfaktor i vår ekonomi. Hushållningen siktar till att mot varandra väga skilda intressen att bevara naturen orörd mot önskemål att exploatera den. I denna avvägning är inte bara mänskliga värdeskalor av betydelse. Vi måste även respektera naturens egna ekologiska lagar, de lagar som bestämmer samspelet mellan levande organismer och deras omgivning och som också sätter bestämda gränser för människans möjligheter både att utvinna naturens rikedomar och att belasta naturmiljön med avfallsprodukter från sin verksamhet. Självklart måste fysisk riksplanering och regionalpolitisk utvecklingsplanering samordnas.

Detta har också skett under förberedelsearbetet genom en nära samverkan mellan de berörda departementen. Riksdagsbehandlingen kommer också att samordnas.

I det skede av den fysiska riksplaneringen som avslutades i december 1971 med publiceringen av departementspromemorian om hushållning med mark och vatten (SOU 1971:75) har planeringen måst begränsas till ställningstaganden i de mest

påtagliga akuta och latent miljökonflikterna. Förslagen i riksplaneringspromemorian tar mot denna bakgrund sammanfattningsvis sikte på att ange var naturen bör skyddas från exploatering, var resurser bör sättas av för den näringslivsutveckling som kräver speciella naturförutsättningar och var en mera detaljerad planering behövs för att en lämplig avvägning skall kunna ske mellan motstridiga intressen — inte minst fritidsbebyggelse gentemot rörligt friluftsliv.

Flera olika medel har föreslagits för att de intentioner som kommer till uttryck i en fysisk riksplanering skall kunna fullföljas. Förslagen tar sikte på dels en förbättrad kommunal översiktsplanering, dels förbättrade möjligheter att åstadkomma en ur allmän synpunkt lämpligt lokaliserad och utformad glesbebyggelse, dels en mera samlad procedur för prövning av lokalisering av miljöstörande industrier i vilken samhällets samlade bedömning kommer in på ett tidigare stadium än för närvarande.

En självklar utgångspunkt för den regionala utvecklingsplaneringen liksom för den fysiska riksplaneringen är sådana sociala mål som full sysselsättning, ökad trygghet och valfrihet, ökat och jämnare fördelat välbstånd, rättvis fördelning av utbildning och annan service, rikare arbetsliv och fritid och en god inre och yttre miljö.

När t ex regionalpolitikens resultat för många ter sig otillfredsställande med hänsyn till den regionala utvecklingens konsekvenser för många människor både i storstad och glesbygd, måste detta få bilda utgångspunkten för en fortsatt diskussion, där våra kunskaper om problemen måste ökas, där målen måste konkretiseras och där samhällets medel måste göras effektivare.

I den debatten, om mål och medel i regional- och miljöpolitiken finns det mycket som tyder på att kvalitativa och "mänskliga" aspekter kommer att spela en större roll. Ändrade värderingar av innehållet i begreppet levnadsstandard kommer givetvis att påverka både regionalpolitik och miljöpolitik i form av fysisk riksplanering.